

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОКА НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

*В. Д. Євтушенко, здобувач**

Розглянуто сутність конкурентоспроможності молочної сировини та визначено її основні показники й чинники впливу. Запропоновано методику оцінки рівня конкурентоспроможності молока на сільськогосподарських підприємствах по регіонах України.

Сільськогосподарські підприємства, конкурентоспроможність, молоко, якість, ефективність.

У 2012 р. в Україні обсяг виробництва молока становив 11,38 млн т [5]. Ринок молока стає все більш привабливим для інвесторів. З 2011 р. розпочато будівництво близько 70 комплексів молочного напрямку. У Державній цільовій економічній програмі розвитку молочного скотарства в Україні, концепцію якої розробило Міністерство аграрної політики та продовольства України, поставлено завдання збільшити виробництво молока в Україні у 2020 р. майже на 25%, порівняно з нинішніми обсягами, при цьому, майже третину із загального обсягу буде експортовано.

Найважливішими проблемами ринку молока є нині недостатність пропозиції молока та, переважно, низька його конкурентоспроможність і якість. Тому важливим чинником стабільного розвитку галузі молочного скотарства є підвищення якості й конкурентоспроможності продукції цієї галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розвиток методології аналізу й оцінки конкурентоспроможності продукції та підприємницьких структур у сільському господарстві внесли М. М. Ільчук, П. К. Канінський, С. М. Кваша, Л. С. Кобиляцький, С. І. Мельник, П. І. Островський, Л. Н. Родионова, І. Я. Рожков, В. П. Рябоконт, П. Т. Саблук, В. Г. Ткаченко, О. М. Шпичак та ін. Різним аспектам формування конкурентоспроможності підприємств присвячені праці зарубіжних науковців М. Портера, А. Мескон, Ф. Котлера, Р. Олсоп та ін.

Вітчизняні та зарубіжні науковці розглядають конкурентоспроможність продукції як комплексне поняття, що складається із сукупності елементів та залежить від багатьох чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Разом з тим, вивчення й узагальнення наукових праць свідчить, що залишаються відкритими для дослідження багато питань і, зокрема, визначення кількісної оцінки конкурентоспроможності молока на сільськогосподарських підприємствах України.

Мета дослідження – визначити кількісну оцінку конкурентоспроможності молока на сільськогосподарських підприємствах по регіонах України.

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України М. М. Ільчук

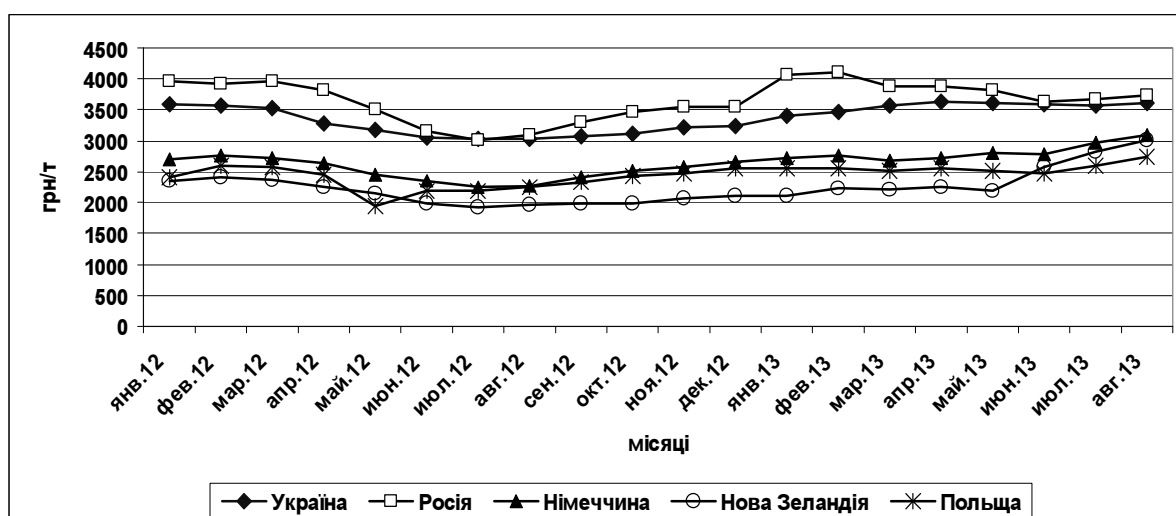
Виклад основного матеріалу. Молочна сировина, яку виробляють на сільськогосподарських підприємствах, з одного боку, є об'єктом споживання, а з іншого – об'єктом виробництва. Вона потрапляє на ринок, на якому споживачі, значною мірою, визначають її техніко-економічні характеристики. На ринку молочна сировина певного підприємства протиставляється сировині іншого підприємства, яка задовольняє ту саму потребу. Відмінність між ними буде існувати в комплексності задоволення потреб і в структурі потреб. Тут проявляється конкурентна перевага одного товару над іншим [1].

Конкурентна перевага – це та характеристика, властивість товару-продукту, яка створює для підприємства відповідну перевагу над конкурентами. Сукупність таких характеристик товару утворює систему критеріїв (показників) конкурентоспроможності товару (рівень якості товару, його безпечність та соціальна адресність, ціна споживання товару тощо), які є основою для оцінки її конкурентоспроможності.

Під конкурентоспроможністю молочної сировини, яку реалізують сільськогосподарські підприємства, слід розуміти сукупність характеристик, що відрізняють її від аналогічної продукції іншого підприємства за ступенем задоволення потреб споживача та за рівнем витрат на її придбання. Це також здатність молочної сировини відповідати очікуванням споживачів та бути проданою [4].

Конкурентоспроможність молочної сировини на сільськогосподарських підприємствах залежить від техніко-економічних (якість, продажна ціна і витрати на використання продукції), комерційних (кон'юнктура ринку) та нормативно-правових чинників, які відображують вимоги технічної, екологічної та морально-етичної безпеки використання продукції на ринку.

Так, підвищення попиту на молоко і молочні продукти, а також дефіцит молочної сировини, сприяли підвищенню закупівельних цін в Україні до рівня світових (див. рисунок).

Динаміка цін на молоко в Україні, січень 2012 р. – серпень 2013 р. (за даними переробних підприємств)*

*Побудовано автором за даними Інформаційно-аналітичного порталу про молоко і молочне скотарство <http://www.milkua.info>

У результаті цього, конкурентоспроможність молочної сировини на сільськогосподарських підприємствах, незважаючи на достатньо високу собівартість одиниці продукції, значно підвищилася.

Ефективність діяльності підприємств із виробництва молока залежить від рівня конкурентоспроможності продукції, що пропонується ними споживачам. Оцінка конкурентоспроможності продукції – це визначення її рівня, що дає відносну характеристику здатності продукції задовольняти вимоги конкретного ринку в даний період, порівняно з продукцією конкурентів. Результатом порівняння найсуттєвіших показників продукції є визначення рівня її конкурентоспроможності.

Оцінка рівня конкурентоспроможності молочної сировини необхідна для прийняття обґрунтованих рішень щодо виробництва і перспектив реалізації молочних продуктів для внутрішнього й зовнішнього ринків, припиненні закупівлі імпортованих аналогічних продуктів, формуванні товаровиробниками політики у сфері якості та конкурентоспроможності продукції.

При визначенні оцінки рівня конкурентоспроможності молочної сировини було враховано такі показники: а) якість виробленого молока; б) обсяг реалізації молока і частка ринку, яку займає підприємство; в) темпи зростання обсягів реалізації молока; г) прибутковість виробництва молока на сільськогосподарських підприємствах, тобто рівень його рентабельності.

Оцінка рівня конкурентоспроможності молока на сільськогосподарських підприємствах по регіонах України визначалася за формулою:

$$K_K = (\Pi_1 \times K_1) + (\Pi_2 \times K_2) + \dots + (\Pi_n \times K_n),$$

де K_K – коефіцієнт конкурентоспроможності;

$\Pi_1, \Pi_2, \dots, \Pi_n$ – рейтингова оцінка в балах значення певного показника щодо конкурентоспроможності виробленого молока за десятибальною шкалою;

K_1, K_2, \dots, K_n – коефіцієнти вагомості певного показника молочної сировини при оцінці споживної вартості (див. таблицю).

Дані таблиці свідчать, що найвищі рівні конкурентоспроможності має молоко, яке виробляють на сільськогосподарських підприємствах Полтавської, Харківської та Київської областей.

Найменш конкурентоспроможне молоко виробляють в АР Крим, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Чернівецькій областях.

Негативний вплив на розвиток молочного скотарства та рівень конкурентоспроможності його продукції в Україні здійснюють окремі фактори, які можна класифікувати за такими основними групами [2]:

1. Економіко-виробничі (зменшення обсягів виробництва продукції внаслідок скорочення поголів'я тварин, недосконалість механізму взаємовідносин у ланцюгу «виробництво-заготівля-переробка-торгівля», використання на більшості сільськогосподарських підприємств молочної спеціалізації застарілих засобів виробництва і технологій утримування тварин).

2. Організаційні (недосконалість механізму державного регулювання галуззю).

Показники конкурентоспроможності молока на сільськогосподарських підприємствах України за регіонами*

Показники	2012 р.		Реалізовано продукції 2012 р. до 2008 р., %	Частка молока реалізованого вищим гатунком та "екстра", %	Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	Коефіцієнт конкурентоспроможності
	Реалізовано продукції, тис. т	%				
Коефіцієнти вагомості показників	х	0,3	0,2	0,1	0,4	х
<i>Регіони України:</i>						
Автономна Республіка Крим	22,9	1,04	86,4	17,90	-6	2,5
Вінницька	129,6	5,88	138,9	21,90	6,5	6,2
Волинська	63,3	2,87	106,0	4,40	8,5	5
Дніпропетровська	64,9	2,95	118,6	61,30	-8,3	3,8
Донецька	114,2	5,18	99,6	20,00	0,3	5
Житомирська	74,9	3,40	122,2	13,60	4,7	4,9
Закарпатська	2	0,09	74,1	0,00	39,4	5
Запорізька	25	1,13	85,3	44,20	-16,8	2
Івано-Франківська	8,6	0,39	128,4	0,00	15,7	5,6
Київська	215	9,76	110,3	60,30	6,4	7,2
Кіровоградська	37,8	1,72	125,6	0,00	-9,4	2,7
Луганська	45,4	2,06	127,5	22,00	-4,1	3,6
Львівська	17,2	0,78	114,7	22,10	3,2	4,3
Миколаївська	35,7	1,62	145,7	64,10	-10,1	3,5
Одеська	30,8	1,40	91,9	0,00	-10,3	2,1
Полтавська	352,3	15,99	158,4	28,60	5,7	7,8
Рівненська	45,2	2,05	126,3	5,00	3,6	4,7
Сумська	130,1	5,91	120,5	42,90	-4,8	5,1
Тернопільська	39,9	1,81	170,5	29,80	11,6	6,4
Харківська	189,8	8,62	137,4	43,20	9,1	7,7
Херсонська	28,9	1,31	148,2	71,10	3,8	5,3
Хмельницька	93,9	4,26	118,1	5,40	8,6	5,7
Черкаська	240	10,89	140,6	29,40	2,5	6,7
Чернівецька	18,6	0,84	112,7	0,00	-17	2,2
Чернігівська	177	8,03	134,2	32,10	-1,2	5,4
Україна	2203	100,0	127,5	36,50	2,3	4,8

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [3, 5, 6]

3. Фінансові (невисокий рівень фінансового забезпечення товаровиробників молока, недосконалість кредитної політики).

4. Соціальний (низький рівень платоспроможності населення України, незадовільні умови і недостатній рівень заробітної плати працівників галузі).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підвищення конкурентоспроможності молока на сільськогосподарських підприємствах м'ясо-молочної спеціалізації нерозривно пов'язане з необхідністю оновлення та реструктуризацією галузі на інноваційній основі, яка передбачає впровадження нових, високопродуктивних порід тварин, ресурсозберігаючих технологій утримання й годівлі худоби, розробку та запровадження виробничих, маркетингових і організаційних стратегій, які дадуть змогу суттєво прискорити процес адаптації підприємства до конкурентного середовища.

Список літератури

1. Кобиляцький Л. С. Управління конкурентоспроможністю : навч. посіб. / Л.С. Кобиляцький. – К. : Зовнішня торгівля, 2003. – 304 с.
2. Микитюк В. М. Відродження галузі скотарства в умовах ринкових трансформацій : монографія / В. М. Микитюк. – Житомир : Житомирський національний агроекологічний університет, 2012. – 508 с.
3. Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами за 2012 рік : стат. бюлетень // Держслужба статистики України / за ред. Н. С. Власенко. – К., 2013. – 110 с.
4. Родионова Л. Н. Оценка конкурентоспособности продукции / Л. Н. Родионова, О. Г. Кантор, Ю. Р. Хакимова // Маркетинг в России и за рубежом. – 2000. – № 1. – С. 63–77.
5. Сільське господарство України за 2012 р. : стат. зб. // Держслужба статистики України / за ред. Н. С. Власенко. – К., 2013. – 402 с.
6. Тваринництво України : стат. зб. // Держслужба статистики України / за ред. Н. С. Власенко. – К., 2013. – 212 с.

Рассмотрена сущность конкурентоспособности молочного сырья и определены ее основные показатели и факторы влияния. Предложена методика оценки уровня конкурентоспособности молока на сельскохозяйственных предприятиях по регионам Украины.

Сельскохозяйственные предприятия, конкурентоспособность, молоко, качество, эффективность.

The essence of competitiveness raw milk is detected and its key indicators and factors of influence are identified. The methods of evaluation of competitiveness milk in agricultural enterprises in the regions of Ukraine are proposed.

Agricultural enterprises, competitiveness, milk, quality, efficiency.